

Zpřístupnění děl nedostupných na trhu v digitální podobě

Moderní informační a komunikační technologie v knihovnictví 2017

21. 11. 2017

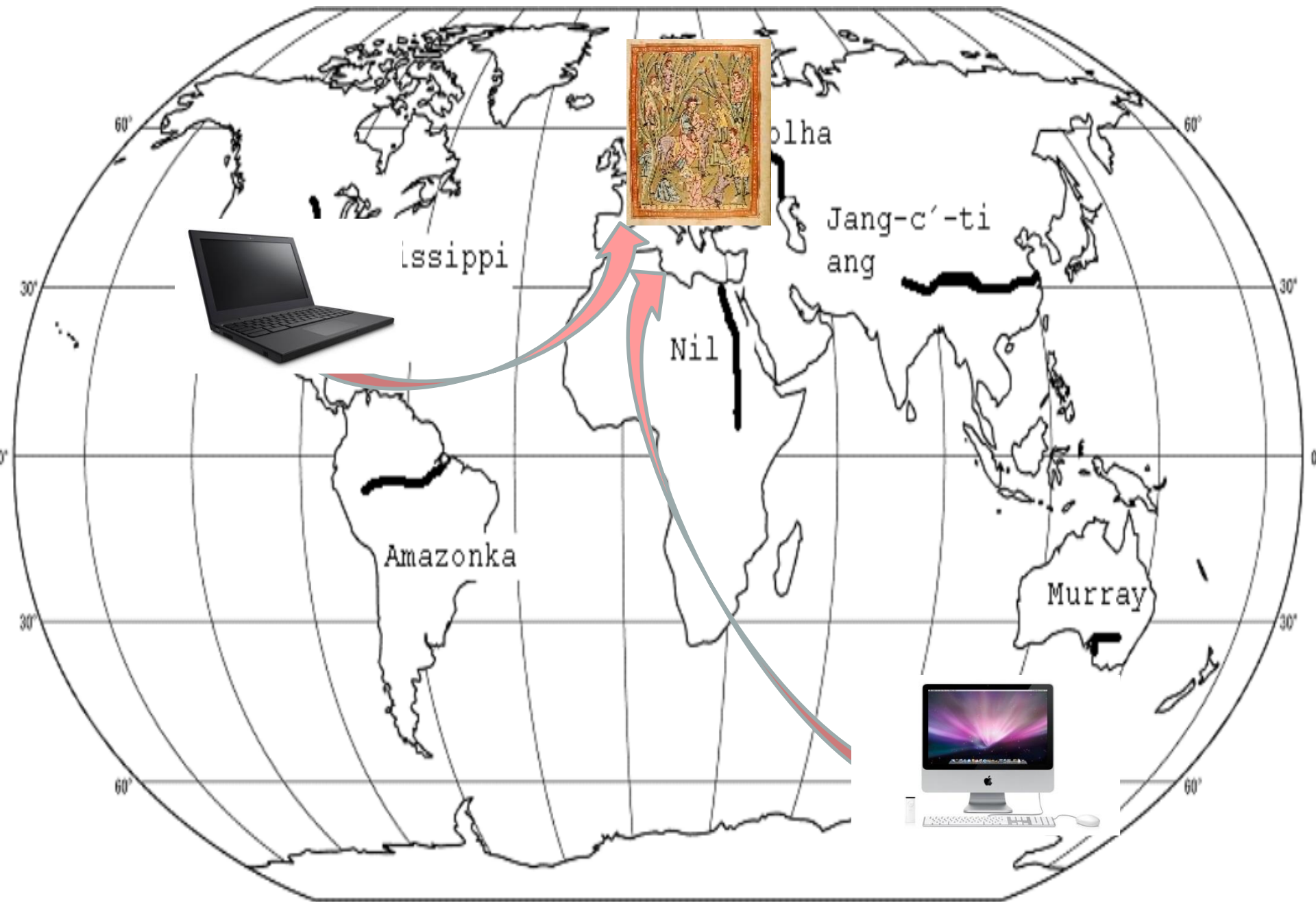
Vít Richter

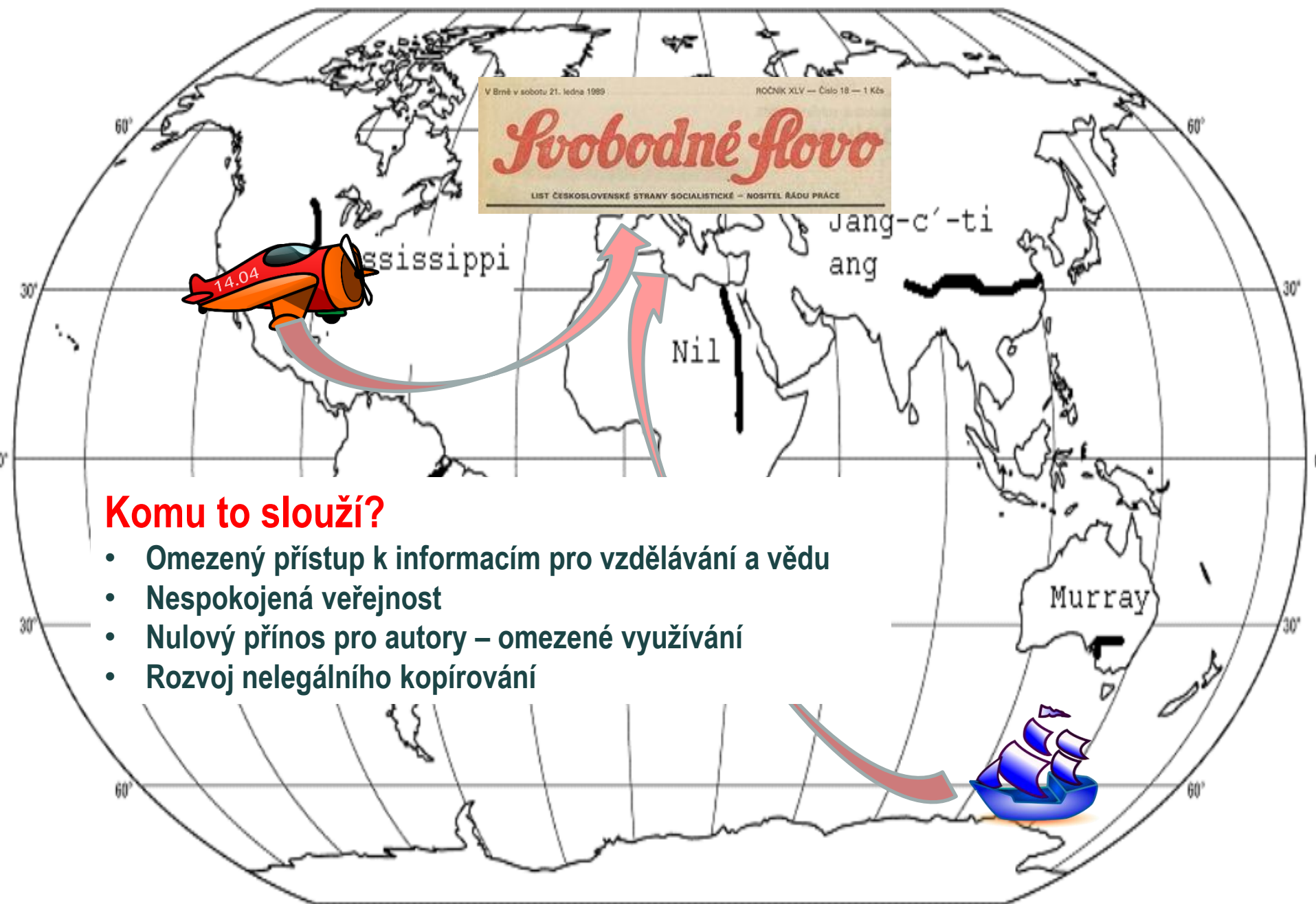
Národní knihovna ČR

vit.richter@nkp.cz

Hlavní témata

- **Co jsou díla nedostupná na trhu**
 - **Legislativa**
 - **Obsah v knihovnách**
- **Jak zpřístupnit díla nedostupná na trhu**
- **Kolik to bude stát a kdo to zaplatí**
- **Mají (veřejné) knihovny nabízet služby v digitálním prostředí?**

Komu to slouží?

- Omezený přístup k informacím pro vzdělávání a vědu
- Nespokojená veřejnost
- Nulový přínos pro autory – omezené využívání
- Rozvoj nelegálního kopírování

Od poloviny 90. let se v českých knihovnách digitalizuje

Zdroje digitalizovaných dokumentů

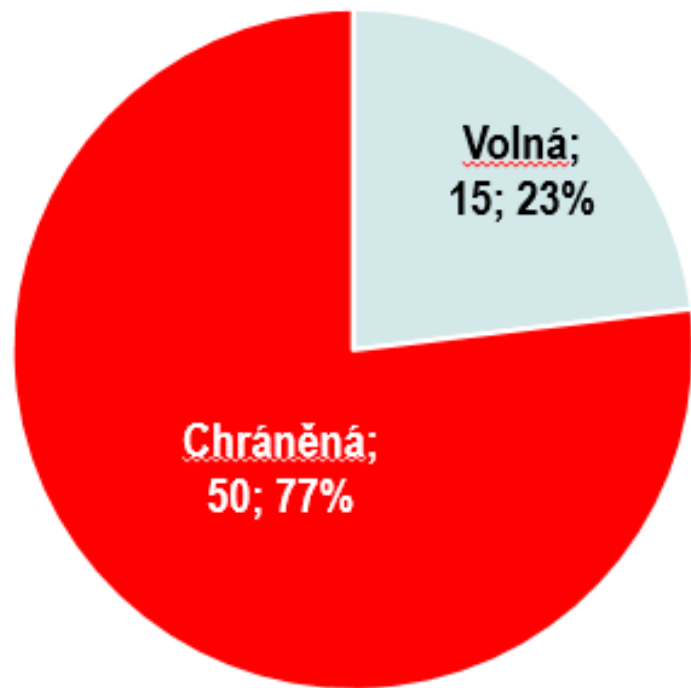
- Národní digitální knihovna (IOP)
- Krajská digitalizace (IOP)
- VISK 7 – novodobé dokumenty
- VISK 6 Manuscriptorium – rukopisy a staré tisky
- Google books v NK ČR
- + další individuální projekty knihoven např. KNAV, MKP, NLK

- Odhad ročního přírůstku: 6 až 7 mil. stran

Dlouhodobý cíl: digitalizovat vše, co bylo vydáno na území ČR

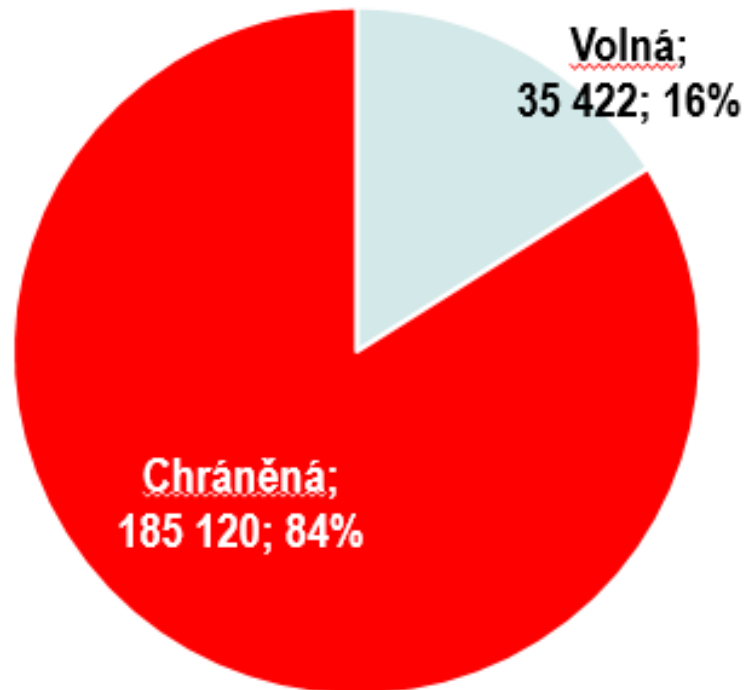
Výsledky digitalizace – volná a chráněná díla

Odhad volných a chráněných stran
(65 mil. stran) srpen 2017

Výdaje na digitalizaci cca 800 mil. Kč

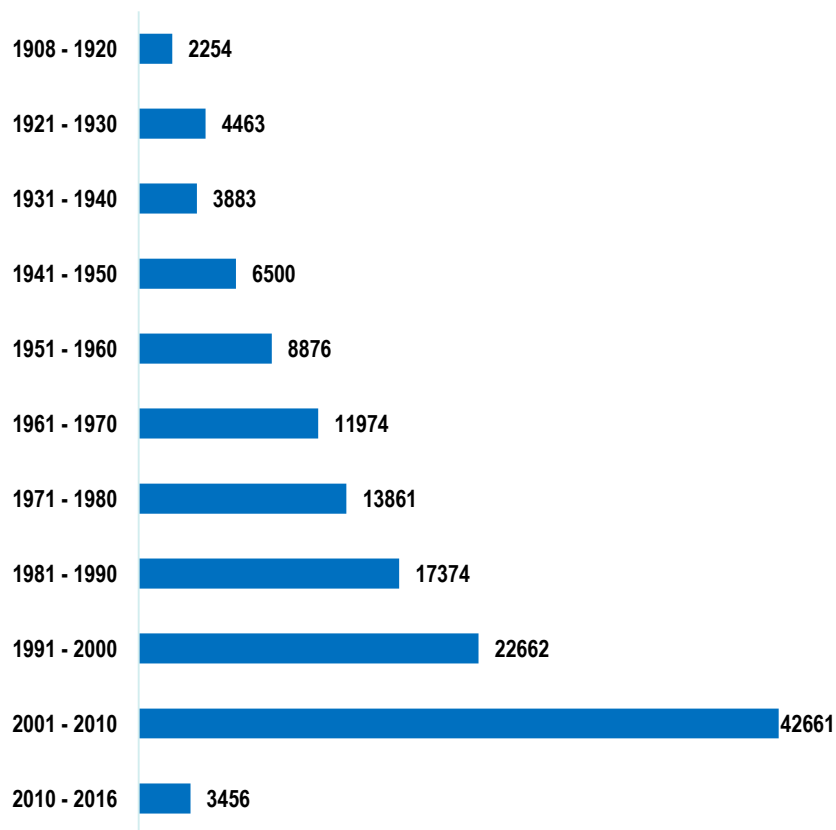
Odhad počtu volných a chráněných svazků
(220 542 knihy, periodika...) srpen 2017

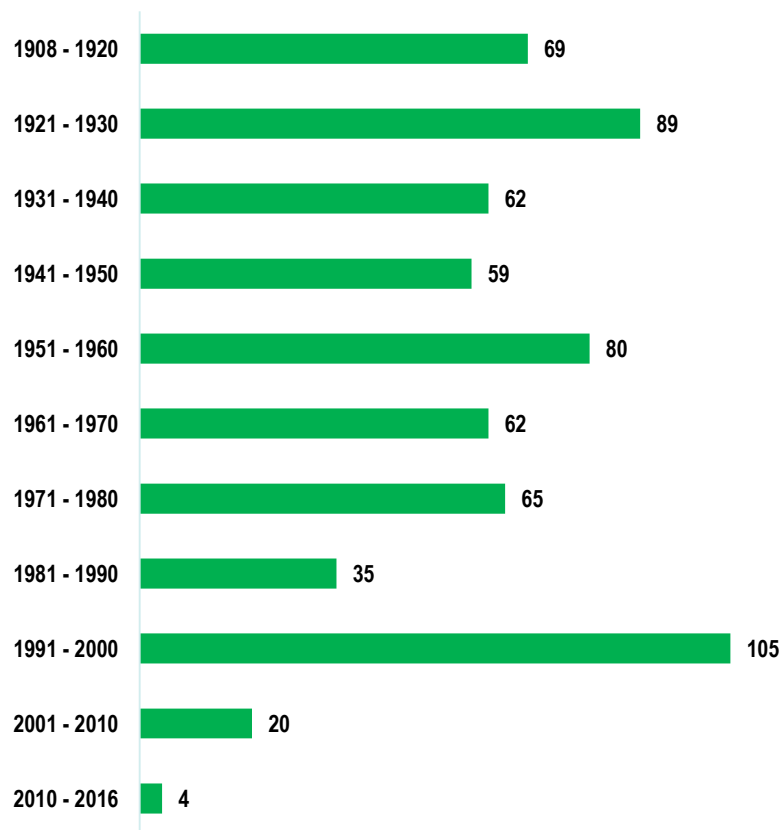
84 % výsledků nelze efektivně využít

Díla nedostupná na trhu

Knihy nedostupné na trhu

Periodika nedostupná na trhu

Díla nedostupná na trhu (Out-of Commerce Works)

- Memorandum o vzájemném porozumění o zásadách digitalizace a zpřístupnění děl nedostupných na trhu – září 2011
 - Využití principu rozšířené kolektivní správy
 - Signatáři: zástupci knihoven, nakladatelů, vydavatelů, autorů
- Právní úpravy: Francie, Skandinávie, SRN, Slovensko
- Česká republika – 2012 - Společný návrh SKIP, SČKN a kolektivních správců
 - Novela autorského zákona 2017
- 2017 – příprava nové evropské směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu
 - Zpřístupnění děl nedostupných na trhu – přeshraniční aspekt
 - Zákonná licence na e-půjčování

Rozšířená kolektivní správa

- Možnost uzavírání hromadných licenčních smluv pro knihovny
- Hlavní partneři: Národní knihovna, Dilia, OOA-S
- Smlouvy platí pouze pro knihovny dle zákona 257/2001 Sb.
 - Půjčování nosičů zvuku
 - Elektronické dodávání dokumentů
 - Veřejné čtení
- Smlouvy se vztahují na všechny autory
 - Včetně těch, které DILIA, OOA-S nezastupují
 - Každý autor má právo od smlouvy odstoupit
- Úhrada za užití autorských děl

Ustanovení rozšířené kolektivní správy ve vztahu ke knihovnám

- **Rozšířená kolektivní správa: § 97e odst. 4 písm. e) až k)**
- **Rejstřík děl nedostupných na trhu: § 97f**
- **Procedura sjednávání sazeb odměn: § 98g**

Co je to dílo nedostupné na trhu?

Slovesná díla

- Monografie, knihy vydané na území ČR
 - Dílo v druhově shodném nebo obdobném vyjádření, které nebylo možno ve lhůtě 6 měsíců od doručení návrhu při vynaložení přiměřeného úsilí a za obvyklých podmínek opatřit za úplatu v běžné obchodní síti a
 - jeho užití není zjevně předmětem prodejních nebo licenčních podmínek, které zařazení do rejstříku vylučují (Vyloučení: e-knihy).
- Periodika vydaná na území ČR:
 - před 10 a více lety, není-li jejich užití zjevně předmětem licenčních podmínek (Vyloučení: Anopress, Newton, [placené] archivy vydavatelů).
 - Dílo obsažené v jednotlivém vydání periodického tisku se v tomto případě považuje za zařazené do rejstříku jen jako součást takového vydání.
- Údaje o díle jsou **součástí Seznamu** děl na trhu nedostupných

Co je dílo nedostupné na trhu?

- Monografie – 6 měsíců není k dispozici na běžném trhu
- Periodika starší 10 let, pokud nejsou předmětem licenčních podmínek
- Musí být zahrnuto v Seznamu děl nedostupných na trhu
 - Seznam provozuje NK ČR
- Zpřístupnění prostřednictvím Národní digitální knihovny

Autorsky chráněná díla = 70 let od smrti autorů

Seznam a Národní digitální knihovna

**Seznam děl
nedostupných
na trhu**

Bibliografická databáze

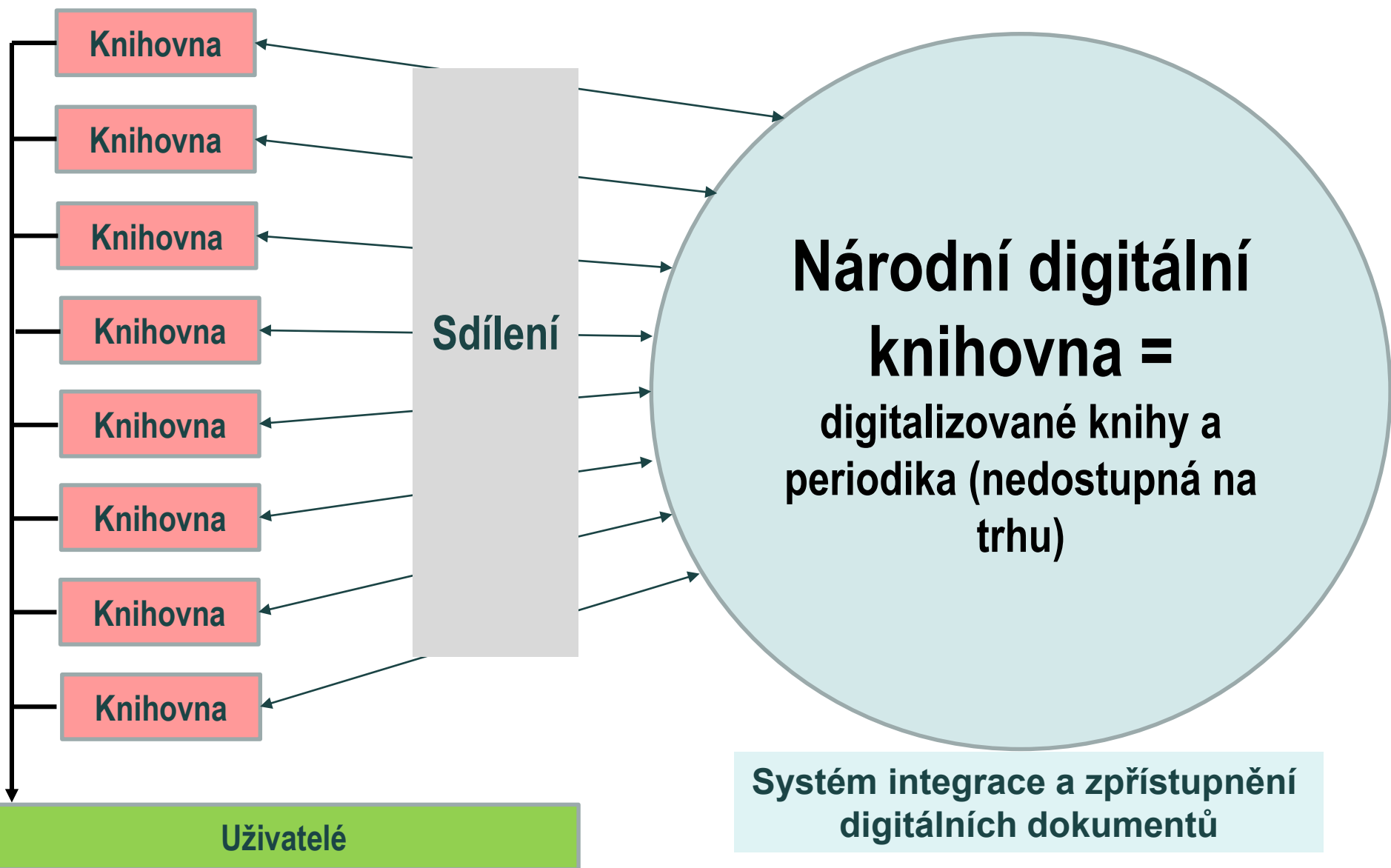
**Národní digitální
knihovna =**
digitalizované knihy a
periodika (nedostupná na
trhu)

System integrace a zpřístupnění
digitálních dokumentů

Seznam děl na trhu nedostupných (§ 97f)

- Seznam provozuje Národní knihovna - zpřístupňuje ho veřejnosti formou dálkového přístupu.
- Seznam obsahuje výhradně díla slovesná, včetně děl do nich vložených (např. ilustrace, fotografie).
- Návrh na zařazení do Seznamu podává:
 - **Nositel práv (např. autor, nakladatel, distributor)**
 - **Evidovaná knihovna**
 - **Kolektivní správce (Dilia)**
- NK ČR návrh zveřejní bez zbytečného odkladu
- NK ČR zařadí dílo do Seznamu po prověření, že není dostupné na trhu
 - **Nositel práv je oprávněn Národní knihovnu písemně vyzvat k vyřazení svého díla ze Seznamu**

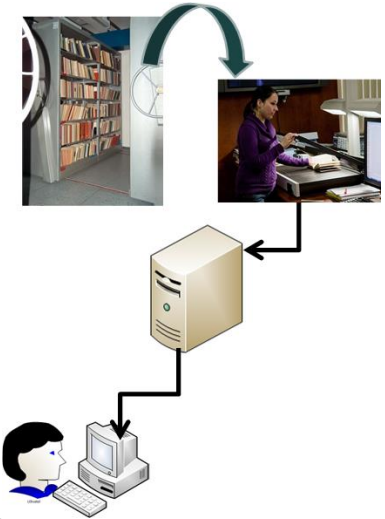
Národní digitální knihovna = hlavní rozhraní

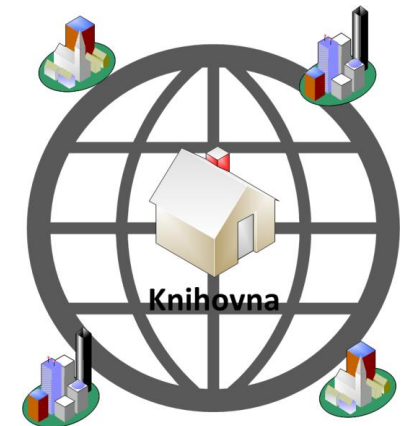
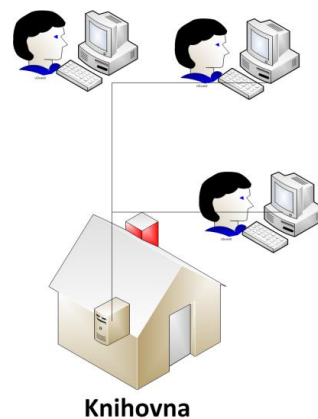
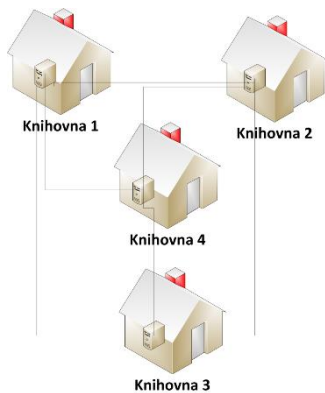
Dva hlavní cíle služeb knihoven

1. Zpřístupnit prostřednictvím všech knihoven
 - **Na místě samém v knihovně**
 - **Vzdáleným přístupem z domova nebo ze školy, zaměstnání**
 - Možnost pouze číst na obrazovce (stream)
 - Vše co bylo zdigitalizováno a není dostupné na trhu, pokud to autor nezakáže
2. Diferencovaně poskytovat další služby v digitálním prostředí
 - eVýpůjčka, EDD, tisk, digitální kopie...

Druhy knihovních služeb v digitálním prostředí

Národní digitální knihovna

Kolik to bude stát, kdo to zaplatí?

- **Hlavní typy služeb**
 - **Zpřístupnění na místě samém (sdílení digitální kopie)**
 - Bezplatný přístup všem bez rozdílu
 - **Dálkový přístup**
 - Bezplatný přístup všem bez rozdílu
 - **Půjčování e-knih (placená licence)**
 - **Tisk z digitálních předloh (placená licence – zvláštní sazby)**
 - **Digitální kopie (placená licence)**
- **Jaký zvolit model plateb?**
 - **Paušál za sdílení**
 - **Poplatek za užití**
- **Jaké statistiky?**
 - **Monografie**
 - **Periodika**
- **Kdo bude platit?**
 - **Státní rozpočet**
 - **Knihovna**
 - **Uživatel**
 - **Dotované ceny**

Modely licencování v zahraničí

- **Slovensko – uzavřena pouze licenční smlouva**
 - **Přístup pouze pro individuální uživatele**
 - **Možnost pouze číst z obrazovky**
 - **Cena licence: cca 3,5 EUR za měsíc (91,- Kč)**
 - **Možnost koupě digitální kopie**

- **Norsko – Bokhylla**
 - **250 000 tištěných knih vydaná v Norsku do roku 2000 včetně**
 - **Přístupné na volném internetu z norské domény**
 - **Možnost pouze číst z obrazovky**
 - **Cena licence: paušální platba cca 0,97 Kč za 1 stranu a rok**

Modely licencování v zahraničí

- **Německo – rámcová licenční smlouva**
 - **Díla nedostupná na trhu vydaná v Německu do roku 1965**
 - **Licenci uzavírají jednotlivé knihovny, musí mít dokumenty ve svém fondu**
 - **Přístupné na volném internetu prostřednictvím chráněné digitální knihovny – omezení neuvedena**
 - **Cena licence: paušální platba diferencovaná podle roku vydání**
 - Odměna se pohybuje od 5 EUR/KNIHA/rok (r. v. do 1920)
 - přes 10 EUR/kniha/rok (r. v. do 1945)
 - 15 EUR/kniha/rok (r. v. do 1965)
 - **Tj. cena 1 strany/rok: od Kč 0,52 do 1,56 Kč**

Konstrukce licenčního poplatku v ČR

Dva druhy licence

- **Sdílení digitální kopie mezi knihovnami**
 - Paušální platba za sdílenou stranu a rok
- **Užití díla – čtení na obrazovce**
 - **Na místě samém**
 - Platba za užití (čtení) 1 strany ??délka užití??
 - **Vzdáleným přístupem**
 - Platba za užití (čtení) 1 strany ??délka užití??

Kolik stojí licence za zpřístupnění?

Druh knihy nebo výpůjčky	Cena knihy s DPH (rozsah 237 stran)	Cena jedné strany s DPH	Obsah ceny
• Průměrná cena tištěné knihy v ČR	240	1,01	autorský honorář, tisk a distribuci
• Průměrná cena elektronické knihy (beletrie) ČR	149	0,63	autorský honorář, tisk a distribuci
• Průměrná cena elektronické knihy (odborná literatury) ČR	204	0,86	autorský honorář, tisk a distribuci
• Průměrná cena e-výpůjčky v ČR (eReading)	49	0,21	autorský honorář, tisk a distribuci
• Průměrná cena knihy digitalizované knihy zpřístupněné na internetu v SRN	237	1	Pouze odměna autorovi
• Průměrná cena knihy digitalizované knihy zpřístupněné na internetu v Norsku	230	0,97	Pouze odměna autorovi

Současný stav jednání o licencích

- Červen 2017 – zahájení jednání s Dilia
- Srpen 2017 – oficiální návrh sazebníku Dilia
- Září 2017 – námitky NKČR
- Říjen 2017 – jednání s MK ČR
- Říjen 2017 – Dilia vypovídá smlouvu o EDD
- Listopad 2017 – nový návrh sazebníku Dilia
- Listopad 2017 – námitky NK ČR a další jednání
- ???

Další postup – jsme na začátku cesty

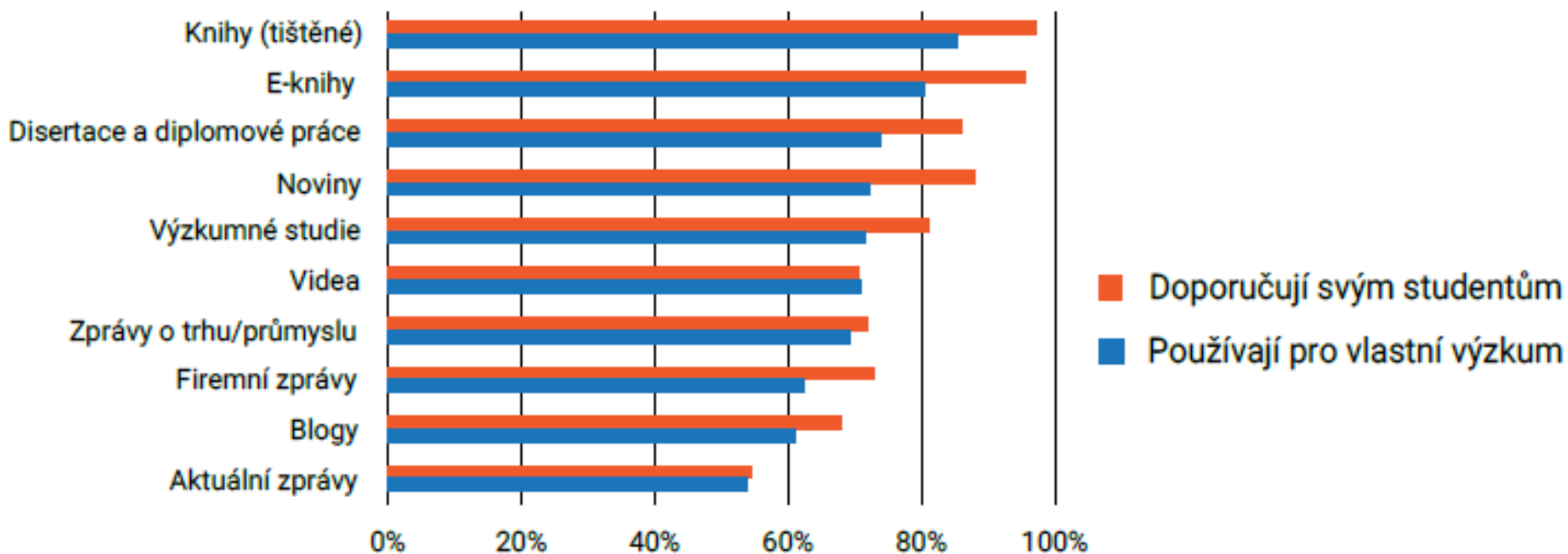
- Uzavření kolektivních licenčních smluv – prosinec 2017?
 - Informování autorů a držitelů práv (také v médiích)
- Politické rozhodnutí MK ČR: kdo bude platit – prosinec 2017?
 - Státní rozpočet
 - Knihovny
 - Uživatelé
- Příprava Seznamu děl nedostupných na trhu – rok 2018?
- Vybudování infrastruktury Národní digitální knihovny – 2018 - 2019?
- Připravenost knihoven na nové služby???
- Poskytování služeb – 2019?

**Mají knihovny nabízet služby v
digitálním prostředí?**

Akademičtí výzkumníci se spoléhají na různorodé zdroje

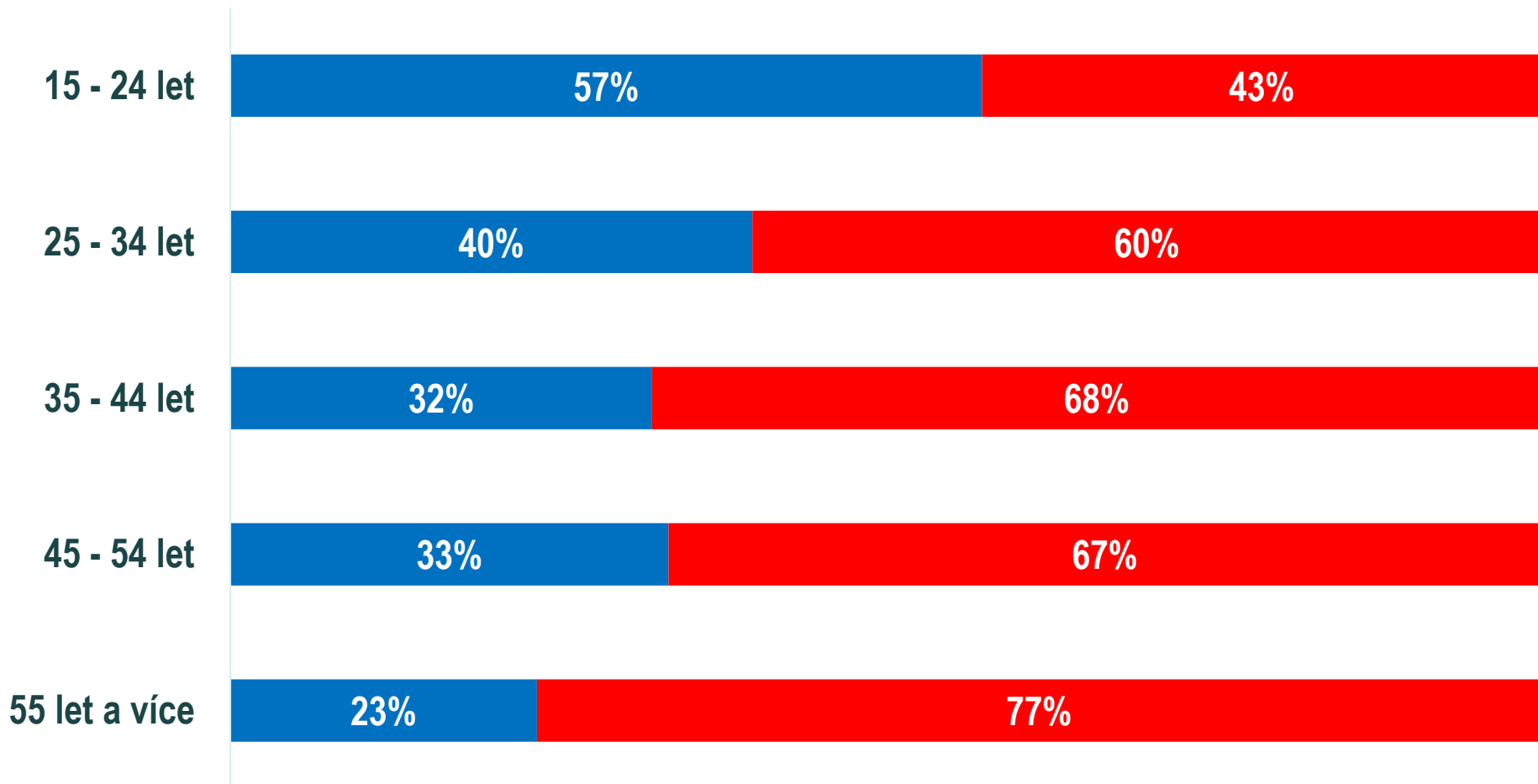
(data z 1. čtvrtletí roku 2017)

“Jaké informační zdroje - kromě odborných časopisů - používáte pro svůj výzkum?”

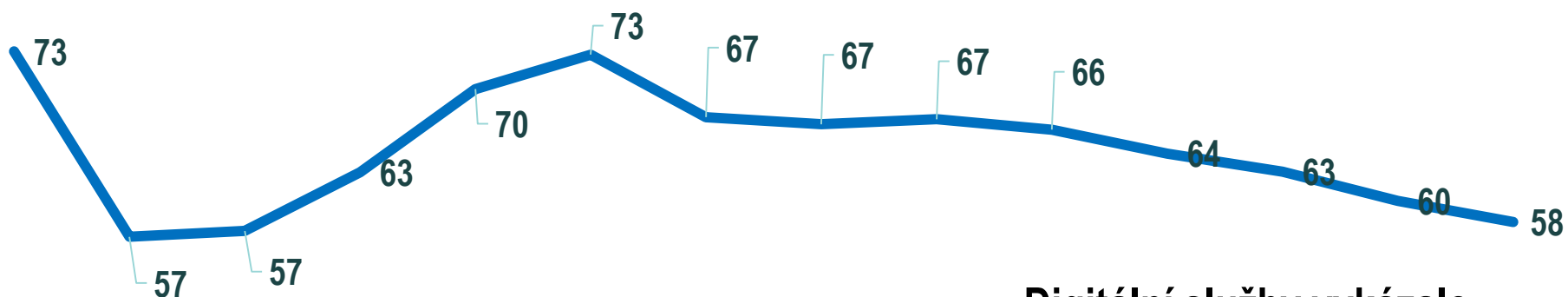
Čtete knihy v elektronické podobě? ČR - internetová komunita 2016

■ Ano ■ Ne

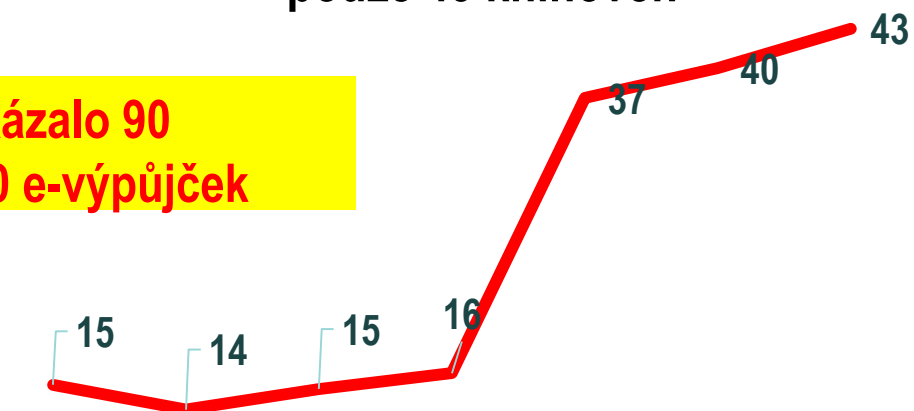
Výpůjčky knih a stažené digitální dokumenty (mil.) ve veřejných knihovnách (2016)

Počet výpůjček Počet stažených digitálních dokumentů

Digitální služby vykázalo pouze 43 knihoven

V roce 2016 vykázalo 90 knihoven 50 000 e-výpůjček

Nabídky veřejných knihoven v digitálním prostředí

Potenciál nabídky

- Půjčování e-knih
- E-periodika – noviny, časopisy
- Zvukové knihy
- Hudba, např. Naxos
- Filmy
- Elektronické informační zdroj
- Výukové materiály
- Volné zdroje
- Půjčování hardware – čtečky
- Knihovna jako vydavatel, podpora vydávání knih

Bariéry

- Malý trh
- Malá a roztržitá nabídka e-knih
- Nedostatek financí na nákup
- Zastaralé AKS
- Neexistence povinného odevzdávání e-publikací
 - **Infrastruktura: uchování, zpřístupnění**
 - **Legislativa**
- Malá nabídka E-zdrojů pro širokou veřejnost
- Pasivita velkých knihoven
- Nedostatečná propagace
- Nízká poptávka

Co si myslí rodiče a děti o knihovnách?

Vyjádřete souhlas k následujícím hodnocením:

	Rodiče dětí 4-8let	9-14 let	15-19 let
Knihovny umožňují přístup ke zdrojům a knihám, které děti a mládež nemají doma	94%	87%	86%
Knihovna je důležité vzdělávací zařízení	84%	71%	69%
Knihovny jsou vhodným místem pro učení/studium	69%	59%	57%
Chodit do knihovny není dnes pro děti a mládež cool (moderní)	56%	50%	62%
Knihovny jsou atraktivním místem volného času pro děti a mládež	51%	43%	30%
Knihovny jsou v době internetu zbytečné	19%	34%	40%
Knihovna je zaprášený sklad knih	12%	24%	28%

Zpřístupnění děl nedostupných na trhu v digitální podobě

Moderní informační a komunikační technologie v knihovnictví 2017

21. 11. 2017

Vít Richter

Národní knihovna ČR

vit.richter@nkp.cz